

ЮЖНА АМЕРИКА. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГОЛЕМИНА, БРЕГОВЕ И ОПОЗНАВАНЕ

■ ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА

Южна Америка се пресича от Екватора, като по-голямата ѝ част се намира в Южното полукълбо (фиг. 1). Континентът е на запад от Гринуичкия меридиан. На север граничи с Карибско море, на изток с Атлантическия океан, а на запад – с Тихия океан (виж на с. 21). Преди прокопаването на *Панамския канал* Южна Америка е била свързана със Северна Америка. На юг протокът Дрейк отделя континента от Антарктида. Южна Америка заема площ от 18 млн. кв. км и е четвъртият по големина континент в света.

■ БРЕГОВА ЛИНИЯ И БРЕГОВЕ

Бреговата линия на Южна Америка е слабо разчленена. На изток бреговете са ниски и полегати. Там се намира *заливът Ла Плата*. На юг *Магелановият проток* отделя континента от най-големия остров – *Огнена земя*. Западните брегове са високи и стръмни. Недалеч от тях се намират *Галапагоските острови*.

■ ОПОЗНАВАНЕ И ИЗСЛЕДВАНЕ

Официалното откриване на Южна Америка от европейците е дело на мореплавателя *Христофор Колумб*.

През 1499 г. по северното крайбрежие на Южна Америка плава експедиция, в чийто състав е италианецът *Америго Веспучи*. Той описва подробно откритите земи и на картите, направени по-късно в Европа, те били направени с надпис „Земята на Америго“. Това е причината след това новооткритите територии да бъдат названи Америка.

През 1520 г. по време на околосветското си плаване *Фернандо Магелан* заобикаля от юг Южна Америка и открива остров Огнена земя и 600-километровия проток, наречен по-късно Магеланов.

РЕЛЕФ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ

■ РЕЛЕФ

Преди около 200 млн. години древният южен континент Гондвана се разделя на няколко части, една от които е Южноамериканската плоча. Тя е в основата на днешна Южна Америка и обхваща северната, централната и източната част на континента. По-късно на запад, в резултат на издигане и нагъване на земните пластове, се образува планинската верига на Андите (фиг. 2). В нея има активна вулканична дейност и чести земетресения. Потъналите места в централната част на Южна Америка са запълнени от наносите на реките и в тях се образуват обширни низини. Средната надморска височина на континента е 580 м. Според съвременните особености на релефа Южна Америка се дели на три части: Западна, Средна и Източна.

Западната част е високопланинска. Тук се издигат *Андите* – най-високата планина в континента (в. Аконкагуа – 6961 м). Тя е най-дългата планинска верига на Земята (9000 км). На запад между Андите и Тихия океан се простира *пустинята Атакама* – най-сухата на Земята.

Средната част на Южна Америка е най-ниска. Тук се простират три низини – *Оринокска*, *Амазонска* и *Лаплатска*. Амазонската низина е най-обширната в света (фиг. 3).

Фиг. 1. Географско положение и граници на Южна Америка

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете по картата на с. 21 с кои континенти и океани граничи Южна Америка.
- 2 Кой мореплавател: а) открива Америка; б) открива проток и остров по южните брегове на континента?
- 3 Откъде идва името на континента?

Фиг. 2. Изглед от Андите

Фиг. 3. Амазонската низина

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете reliefa на Южна Америка с помощта на картата на с. 21.
- 2 Какви полезни изкопаеми се добиват: в Андите; в Бразилската планинска земя; в Атакама?
- 3 Нанесете върху контурната карта на с. 19 формите на reliefa, описани в урока.

Източната част на Южна Америка е заета от **Гвианската** и **Бразилската планинска земя**. В южния тесен край на континента, между Андите и Атлантическото крайбрежие, се намира плато-видната област **Патагония**.

■ **ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ**

Южна Америка има големи находища: на нефт около Венесуелския залив; на медни, калаени и оловно-цинкови руди в Андите; на железни руди и диаманти в Бразилската планинска земя; на алуминиеви руди в Гвианската планинска земя и на селитра в пустинята Атакама (виж на с. 21).

КЛИМАТ. ВОДИ. ПРИРОДНИ ЗОНИ

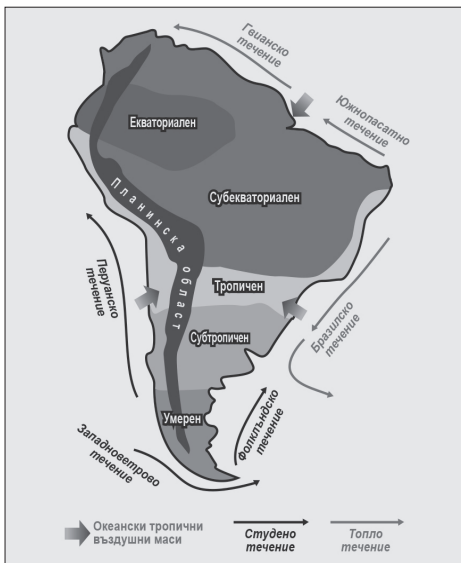
■ **КЛИМАТ**

Климатът на Южна Америка е под влиянието на екваториалните, тропичните и умерените въздушни маси, на студеното Перуанско и топлото Бразилско течение и на Андите (фиг. 4). Средногодишната температура на въздуха е между 5 и 30°C. Най-много валежи (8000 мм) падат по Тихоокеанското крайбрежие, а най-малко – в пустинята Атакама (50 мм).

Екваториалният климатичен пояс в Южна Америка обхваща Амазонската низина. Климатът е горещ и влажен през цялата година. По-голямата част от континента се включва в двата **субекваториални климатични пояса**. Климатът в тях е горещ с два сезона – сух и влажен. **Тропичният климатичен пояс** обхваща Атакама (сух климат) и части от Бразилската планинска земя и Лаплатската низина (влажен климат). **Субтропичният и умереният климатичен пояс** заемат южните части на континента. В Андите климатът е **планински**.

■ **ВОДИ**

Южна Америка е втора по водни запаси след Азия. Главният вододел минава по билото на Андите и отделя две отточни области. Реките, които се оттичат към Атлантическия океан – **Амазонка**, **Парана**, **Ориноко**, са дълги и с големи водосборни басейни. Реките, които се оттичат към Тихия океан, са къси и с буйно течение. Безотточната област заема малка площ. В Южна Америка се намират най-високият водопад в света – **Анхел** (1054 м) (фиг. 5), и водопадите **Игуасу**. Най-дълбокото и най-високо разположеното плавателно езеро в континента е **Титикака**, а най-голямото по площ – **Маракайбо**. Андите са покрити с ледници.

Фиг. 4. Фактори на климата и климатични пояси

Фиг. 5. Водопадът Анхел

Фиг. 6. Тапир

■ ПРИРОДНИ ЗОНИ

Зоната на екваториалните гори заема Амазонската низина. В нея се издигат бързо растящите какаово, хининово, каучуково и памучно дърво, обвити в лиани. В Амазонската низина живеят пуми, маймуни, ленивци, папагали, най-дребните птици – колибри. Реките се обитават от змии анаконди, крокодили и др.

Зоната на саваната обхваща земите със субекваториален климат. Върху червено-кафявите почви растат треви, бутилковото дърво и чаеното дърво мате. В саваната живеят тапири (фиг. 6), мравояди, броненосци.

Зоната на пустините обхваща Атакама. На отделни места в нея растат кактуси с причудливи форми. Типични обитатели са костенурки, гущери и др.

Пампата е на юг от саваната. Заета е от тревиста растителност. Животинският свят е представен от гуанако, щраус нанду и др.

Планинската област обхваща високите части на Андите, Гвианската и Бразилската планинска земя. В Андите се срещат птицата кондор – една от най-големите на Земята, ламы (фиг. 7).

Уникалната природа се съхранява в много национални паркове и резервати – „Игуасу“, „Галапагос“ и др.

Фиг. 7. Ламы

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете климата и водите на Южна Америка.
- 2 Опишете Амазонската джунгла.

НАСЕЛЕНИЕ. ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА. СТОПАНСТВО

■ НАСЕЛЕНИЕ

В Южна Америка живеят около 420 млн. души. Броят на населението нараства бързо благодарение на традиционно многодетните семейства. Средната гъстота на населението е най-голяма по Атлантическото крайбрежие, а най-малка – в Амазония и Атакама.

Местно население в Южна Америка са индианците в Андите и Амазония, които са от монголоидната раса (фиг. 8). **Преселеното население** се състои от европейци и чернокожи. **Смесеното население** е от метиси – потомци от бракове между европейци и индианци (фиг. 9), мулати – смесен тип от европейци и чернокожи, и самбо – родени от бракове между индианци и чернокожи. Почти цялото население на Южна Америка изповядва християнството и говори на испански (с изключение на Бразилия, където се говори португалски). По-голямата част от населението живее в градове. Милионни градове са Сао Пауло, Рио де Жанейро, Буенос Айрес, Сантяго (фиг. 10) и др. (виж Още за...)

Фиг. 8. Индианец

■ ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА

Съвременната политическа карта на Южна Америка включва 12 държави. С изключение на Боливия и Парагвай всички останали са

Фиг. 9. Метис

Фиг. 10. Град Сантяго

ОЩЕ ЗА ...

Южна Америка е континент на древната цивилизация на инките и на пищните карнавали. Традиционна дреха е пончото, а традиционни ястия – царевични питки, мляко от лама и др. Използват се силни и люти подправки (чили, къри).

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Какви хора живеят в Южна Америка?
- 2 Кои са най-големите държави в континента?
- 3 Какво се произвежда в стопанството на Южна Америка?

крайбрежни. Най-големи по площ и население страни са Бразилия и Аржентина. Всички независими държави са републики.

■ СТОПАНСТВО

Стопанството на Южна Америка се развива под влиянието на богатите природни ресурси, близостта със Северна Америка и стопанските връзки с нея.

От добивните дейности най-добре са развити добивът на нефт (Венесуела, Еквадор), на медни руди и селитра (Чили), дървен материал (Бразилия). Земеделието е организирано в плантации – кафе, какао, захарна тръстика, памук. Отглеждат се още пшеница, царевица, банани и др., а в животновъдството – главно едър рогат добитък и овце. Южна Америка дава около 1/5 от световния улов на риба. В континента работят заводи за текстил и хранителни продукти, за черни и цветни метали, за автомобили, кораби и др.

Добре развити са водният и автомобилният транспорт. Големи морски пристанища са Рио де Жанейро и Буенос Айрес. Най-посещавани туристически места в Южна Америка са останките от древните цивилизации на инките (Мачу Пикчу и др.), водопадите и националните паркове.

Фиг. 11. Географско положение на Бразилия и Аржентина

СТРАНИ В ЮЖНА АМЕРИКА

■ БРАЗИЛИЯ

Географско положение. Бразилия заема централните и източните части на Южна Америка (фиг. 11). Тя граничи с почти всички държави в континента, без Еквадор и Чили (виж на с. 25). Заема площ от 8,5 млн. кв. км (пето място в света)

Природа. По-голямата част от територията на страната е заета от Амазонската низина и Бразилската планинска земя. Има големи запаси от железни, алуминиеви, калаени руди, злато, диаманти. Климатът е екваториален и субекваториален. Река Амазонка и нейните притоци разполагат с огромни водни ресурси. По-голямата част от територията е покрита с екваториални и тропични гори, източник на ценна дървесина.

Население. По брой на населението – 208 млн. д., Бразилия е на шесто място в света. Почти половината от него живее по крайбрежието на Атлантическия океан. Населението е разнообразно – мулати, метиси, самбо, чернокожи, потомци на европейци и др. Бразилците са известни с пищните си карнавали и страстта си към футбола. В страната се намират най-големите градове на континента – Сао Пауло (10 млн. д.) и Рио де Жанейро (6,1 млн. д.). Бразилия е република със столица град Бразилия.

Стопанство. Страната е със силно развити добивни дейности (рудодобив, дърводобив), производство на метали, автомобили, кораби, минерални торове и бои, хартия. На световния пазар изнася кафе (фиг. 12), какао, памук, захарна тръстика, банани и др.

Фиг. 12. Кафеено дърво

■ АРЖЕНТИНА

Географско положение. Аржентина е втората по големина държава в Южна Америка (виж на с. 25). Заема югоизточната част на континента и се простира на площ от 2,8 млн. кв. км (фиг. 11).

Природа. Релефът е разнообразен – обхваща земи от Лаплатската низина, Андите и цяла Патагония. Има големи запаси на нефт и рудни полезни изкопаеми. Климатът е разнообразен – тропичен,

субтропичен, умерен и планински. Тропичните гори на север постепенно се сменят с тревистите пространства на пампата и ледниците на Патагония.

Население. В Аржентина живеят 42 млн. д. Коренно население са индианските племена кечуа, гуарани и др. Страната е република със столица Буенос Айрес (фиг. 13).

Стопанство. Основно място в стопанството на Аржентина заемат рудодобивът, отглеждането на пшеница, царевица, тютюн, на едър рогат добитък и овце. Произвеждат се земеделски машини, кораби, месо, вино, консерви, платове. Водни и шосейни пътища свързват различните части на страната. Аржентина е сред първите пет страни в света по износ на зърнени храни, брашно, кожи, месо и вълна.

СЕВЕРНА АМЕРИКА. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГОЛЕМИНА, БРЕГОВЕ И ОПОЗНАВАНЕ

■ ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГОЛЕМИНА, БРЕГОВЕ

Северна Америка е разположена изцяло в Северното полукълбо (фиг. 14). На север континентът граничи със Северния ледовит океан (виж на с. 22). На изток бреговете му се мият от водите на Атлантическия океан, а на юг от Карибско море. На запад Северна Америка има излаз на Тихия океан. Континентът е отделен чрез Панамския канал от Южна Америка, а чрез **Беринговия проток** – от Азия. Северна Америка заема площ от 24,4 млн. кв. км.

На север и североизток бреговата линия е силно разчленена. Там се намират Северноамериканският архипелаг и най-големият остров на Земята – **Гренландия**. Западните брегове са високи и стръмни, а източните – ниски и полегати. Големи заливи са **Мексиканският** и **Хъдсън**, полуострови – **Лабрадор**, **Аляска**, **Флорида** и **Калифорния**. На юг се намират **Антилските острови**.

■ ОПОЗНАВАНЕ НА КОНТИНЕНТА

Опознаването на континента започва след 1492 г., когато **Христофор Колумб** достига бреговете на Северна Америка. През XVIII в. **Витус Беринг** открива протока между Азия и Северна Америка, който сега носи неговото име.

РЕЛЕФ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ

■ РЕЛЕФ

Формирането на релефа на Северна Америка започва преди 200 млн. години след откъсването ѝ от Лавразия. Западната и източната част на континента са подложени на нагъване на земните пластове и там се издигат високи планини (виж картата на с. 22). Вътрешните части остават спокойни милиони години и върху тях се образува обширна низина. Южните части са неустойчиви и там често се проявяват вулканизъм и земетресения.

Северна Америка е сравнително висок континент – средната надморска височина е 720 м. Най-високият връх е **Денали** – 6194 м, който се издига в западната част на планинската верига на **Кордилерите** (фиг. 15). В планината е образуван най-големият в света

Фиг. 13. Буенос Айрес

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Сравнете Бразилия и Аржентина по население и стопанство.
- 2 Съставете туристически маршрути в страните от Южна Америка.

Фиг. 14. Географско положение на Северна Америка

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете географското положение и границите на Северна Америка.
- 2 Нанесете върху контурната карта на с. 19 по-големите острови, заливи и полуострови.

Фиг. 15. Кордилери

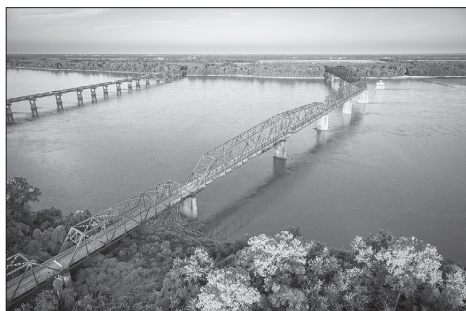
Фиг. 16. Гранд Каньон

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете релефа на Северна Америка.
- 2 Какви полезни изкопаеми има в Северна Америка?

Фиг. 17. Климатични пояси и области

Фиг. 18. Река Мисисипи

Фиг. 19. Ниагарският водопад

каньон (дълга, дълбока, сравнително тясна долина с отвесни или стъпаловидни склонове) **Гранд каньон** (фиг. 16).

На изток от Кордилерите са **Големите равнини**, които са основен земеделски район, а на юг е обширната **Мисисипска низина**. В източната част на континента е разположена планината **Апалачи**.

■ **ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ**

Големи находища на въглища има в Апалачите, а на нефт и природен газ в Мисисипската низина, по крайбрежието на Мексиканския залив и на полуостров Аляска (виж на с. 22). В Кордилерите има големи запаси от медни, оловно-цинкови руди, злато и сребро.

КЛИМАТ. ВОДИ. ПРИРОДНИ ЗОНИ

■ **КЛИМАТ**

Климатът на Северна Америка е под влияние на географското положение, съседството с океански басейни, всички видове въздушни маси, планинската преграда на Кордилерите. Средната температура на въздуха е отрицателна в северните части и положителна в южните. Най-много валежи падат по Тихоокеанското крайбрежие, а най-малко – във вътрешните пустини. Често се проявява **торнадо** – огромен вихър с фуниевидна форма, който се получава от сблъсъка на студен и топъл въздух.

В Северна Америка **субекваториалният климатичен пояс** обхваща най-южната част на континента, а **тропичният** – полуостровите Калифорния и Флорида (фиг. 17). Обширни площи се намират в **умерения климатичен пояс**. По крайбрежията климатът е умерен океански – с мека зима и прохладно лято, а във вътрешността – умерен континентален, със студена зима и горещо лято. **Субполярният климатичен пояс** се отличава с много студена зима и кратко, прохладно лято. В **полярния климатичен пояс** на остров Гренландия температурата на въздуха достига -60°C . **Планинската климатична област** обхваща Кордилерите.

■ **ВОДИ**

В Северна Америка се оформят три отточни области – към Атлантическия, Тихия и Северния ледовит океан. В Атлантическия океан се влива **река Мисисипи** – третата по дължина в света (фиг. 18). В Тихия океан се оттича **река Колорадо**, а в Северния ледовит океан – **река Макензи**. В Северна Америка се намират **Големите американски езера**, които са свързани помежду си чрез къси реки, една от които образува грандиозния **Ниагарски водопад** (фиг. 19).

В безотточната област е разположено **Голямото солено езеро**. Остров Гренландия и планинските върхове са покрити с ледници. В Кордилерите бликат гейзери, които периодично изхвърлят гореща вода във вид на фонтани.

Водите на Северна Америка се използват за напояване, водоснабдяване, производство на електроенергия, корабоплаване и туризъм.

■ **ПРИРОДНИ ЗОНИ**

Тревистите савани и зоната на влажните тропични гори в най-южните части на континента се обитават от тапир, мравояд, броненосец. В **зоната на вечнозелените твърдолистни гори и храсти** расте гигантската секвоя (над 100 м височина). В **зоната на пустините** се срещат кактуси, тревата агаве, а типични животни са койотът и скунксът. Зоната на степите, известна под име-

то *прерии*, е заета от високи треви. Най-типични нейни обитатели са бизоните. В *зоната на широколистните и смесените гори* растат американският дъб, кленът, балсамовата ела и др. *Зоната на иглолистните гори* се нарича тайга и е съставена от канадски смърч, американска лиственица и др. Тя се обитава от американския лос, бобъра и др. В *зоната на тундрата* – природна зона в субполярния пояс, растат главно треви, мъхове и лишей. Нейни обитатели са северният елен, полярната лисица, снежният овен. *Зоната на полярните пустини* е лишена от растителност. Край бреговете живее бялата мечка и се събират много птици.

НАСЕЛЕНИЕ. ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА. СТОПАНСТВО

■ НАСЕЛЕНИЕ

В Северна Америка живеят близо 600 млн. д. Броят на населението на континента нараства бързо поради големия брой емигранти. Най-гъсто населени са крайбрежните територии, Мисисипската низина, районите около Големите американски езера.

Местно население в Северна Америка са индианците (в Кордилерите) и ескимосите (крайбрежието на Гренландия и Северноамериканския архипелаг). Те са от монголоидната раса (фиг. 20). Днес броят на индианците е сравнително малък. Смесеното население е представено от мулати, метиси и др., а преселеното – от европейци и др. По-голямата част от хората в Северна Америка изповядват християнството и говорят английски език. В южната част на континента и в островните държави официален език е испанският. Повечето жители на Северна Америка живеят в градове. Най-големите градове са Ню Йорк (фиг. 21), Лос Анджелис, Чикаго, Торонто, Мексико сити.

■ ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА

Политическата карта на Северна Америка включва 23 държави, между които най-големи по площ са Канада и САЩ, а най-големи по брой на населението – САЩ и Мексико. Островни държави са Куба, Ямайка, Хаити и др. САЩ и Мексико са републики. Канада и някои страни от Централна Америка признават върховната власт на британската кралица, която назначава в тях генералгубернатор.

■ СТОПАНСТВО

Влияние върху стопанското развитие на Северна Америка оказват природните ресурси, знанията и квалификацията на заселниците от Европа и големите технически и научни постижения. В Северна Америка са организирани едни от най-големите борси – място за сключване на големи финансови и търговски сделки и за определяне на цените на някои продукти.

В плантацияите на Северна Америка се отглеждат пшеница (фиг. 22), ечемик, царевича, памук, кафе, захарна тръстика, тютюн. Животновъдството се развива в планинските райони и около големите градове.

Северна Америка е на едно от първите места по производство на електроенергия, метали, леки автомобили и самолети, медицинска, космическа и военна техника. Типично за островните държави е производството на платове и хранителни продукти.

Северна Америка се пресича от дълги магистрали. Най-големите морски пристанища се намират по Атлантическото крайбрежие и около Мексиканския залив, а речни – на река Мисисипи. В Атланта се намира едно от най-големите летища в света.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете климата в умерения климатичен пояс.
- 2 Какви видове води има в континента? Дайте примери.
- 3 Опишете природна зона по избор.

Фиг. 20. Ескимос

Фиг. 21. Ню Йорк

Фиг. 22. Отглеждане на пшеница в Големите равнини

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Назовете имена на държави, които са в Северна Америка.
- 2 Какви промишлени и земеделски стоки се произвеждат в Северна Америка?

Фиг. 23. Географско положение на САЩ и Канада

Фиг. 24. Вашингтон

Фиг. 25. Отава

СТРАНИ В СЕВЕРНА АМЕРИКА

■ СЪЕДИНЕНИ АМЕРИКАНСКИ ШТАТИ (САЩ)

Географско положение. САЩ се простират от Атлантическия до Тихия океан. На север-североизток граничат с Канада, на юг – с Мексико (фиг. 23). Обхващат територия от 9,8 млн. кв. км (четвърта по площ в света).

Природа. Природата на САЩ е изключително разнообразна. Западната и източната част на страната са заети от високи планини и плата, а централната – от обширни вътрешни равнини и Мисисипската низина. САЩ имат огромни запаси от енергийни ресурси, железни, медни и оловно-цинкови руди. Преобладаващият субтропичен и умерен климат е съчетан с обширни площи, заети с плодородни почви, и това осигурява добри условия за развитие на земеделието. По плавателните реки и езера се превозват стоки и пътници, а на много планински реки са изградени ВЕЦ. Големи територии в Аляска и Кордилерите са покрити с гори.

Население. В САЩ живеят около 325 млн. д. Най-голяма е гъстотата на населението по Атлантическото крайбрежие. Около 25% от населението е съсредоточено в големите градове Ню Йорк (20 млн. ж.), Лос Анджелис, Сан Франциско и др. Столица на САЩ е Вашингтон (фиг. 24).

Стопанство. САЩ е една от най-развитите страни в света, световен лидер в добива на редица полезни изкопаеми, в отглеждането на зърнени култури, памук, картофи, фъстъци и др., на едър рогат добитък и свине, в производството на електроника, автомобили, самолети, лекарства, храни, текстил и облекло. Има силно развита шосейна и железопътна мрежа и над 5000 летища.

■ КАНАДА

Географско положение. Канада заема северната част на Северна Америка. Има излаз на три океана, заема 9,9 млн. кв. км и е втора по площ в света.

Природа. Близо 75% от страната са заети от низини и равнини, а на запад се издигат Кордилерите. В Канада е съсредоточена основна част от запасите на оловно-цинкови, никелови, уранови и железни руди. Много богати са и находищата на въглища, нефт и природен газ. Благоприятни почвени и климатични условия има само в южните части на страната. Канада има огромно водно богатство. Тя е с най-голям брой езера в света. Част от тях са плавателни. Почти 40% от страната е заета от предимно иглолистни гори.

Население. В Канада живеят 37 млн. д. Повече от 90% са съсредоточени в южните гранични със САЩ територии. Официални езици са английският и френският. Столица на Канада е Отава (фиг. 25), а най-големи градове са Монреал и Торонто.

Стопанство. Канада е високоразвита страна. Характерни стопански дейности са дърводобивът и рудодобивът, отглеждането на пшеница и царевица, производството на електроенергия, метали и хартия. Канада има силно развит автомобилен, въздушен, речен и морски транспорт. Големи пристанища са Монреал и Ванкувър.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Сравнете САЩ и Канада.
- 2 Какви промишлени и земеделски стоки може да се изнасят от САЩ и Канада?

АЗИЯ. ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГОЛЕМИНА, БРЕГОВЕ И ОПОЗНАВАНЕ

■ ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ, ГРАНИЦИ И ГОЛЕМИНА

Континентът Азия е разположен изцяло в Северното полукълбо (фиг. 26) и огромната му част е на изток от Гринуичкия меридиан. Азиатските брегове достигат на север Северния ледовит океан, на изток – Тихия океан, а на юг – Индийския океан. Западната граница на Азия е с Европа. Тя е предимно по суша. Черно море, *протокът Босфор*, *Мраморно море*, *протокът Дарданели* и Средиземно море също са западна граница на Азия. Континентът се отделя от Северна Америка чрез Беринговия проток и от Африка чрез Суецкия канал и Червено море.

Азия заема 44,4 млн. кв. км и е най-голям по площ.

■ БРЕГОВА ЛИНИЯ И БРЕГОВЕ

Бреговата линия на Азия е слабо разчленена. Континентът се вдава на север в морските води чрез полуостровите *Таймир* и *Чукотка*, на изток чрез полуостровите *Камчатка* и *Корея*. В Тихия океан са *Японските острови*. Част от него е *Жълто море*. На югоизток е разположен *Малайският архипелаг*. Бреговата линия на юг се разчленява от три полуострова *Индокитай*, *Индостан* и *Арабски* (най-големият в света). В тях се вдават водите на *Бенгалския залив* и *Арабско море*. На юг се намира и остров *Шри Ланка*. На запад е разположен полуостров *Мала Азия*.

■ ОПОЗНАВАНЕ И ИЗСЛЕДВАНЕ НА КОНТИНЕНТА

Опознаването на Азия от европейците започва през XIII в. с пътуването на *Марко Поло*, който достига Китай по суша (фиг. 27). През епохата на Великите географски открития редица изследователи посещават континента. През 1953 г. алпинистът *Едмънд Хилари* покорява Еверест – най-високия връх в Азия и света, а през 1984 г. го изкачва за първи път българин – *Христо Проданов*.

РЕЛЕФ И ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ

■ РЕЛЕФ

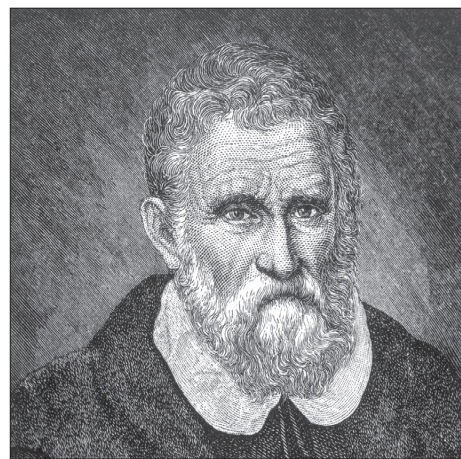
Азия е висок континент, със средна надморска височина 960 м. В северната част на континента е разположена *Западносибирската низина* (виж на с. 23). На изток от нея се намира *Средносибирското плато*. В източната част на континента се простира *Голямата китайска равнина*, а на юг – *Индо-Гангската* и *Месопотамската низина*. Известни са с плодородието си, през тях текат пълноводни реки. В Азия се издига най-високата планина в света – *Хималаите*, с връх *Еверест* (8848 м) (фиг. 28). На север от нея се простира *Тибетската планинска земя* – най-обширната в света. Най-голямата пустиня в континента е *Гоби*.

■ ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ

Азия е континентът с най-големи запаси в света на въглища (Сибир), нефт (Западносибирската низина и Арабския полуостров), калаена руда (полуостров Индокитай). Големи са находищата на злато и диаманти в Сибир.

Фиг. 26. Географско положение на Азия

Фиг. 27. Марко Поло

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Определете географското положение и границите на Азия по картата на с. 23.
- 2 Потърсете информация за българските алпинисти, изкачвали Хималаите.

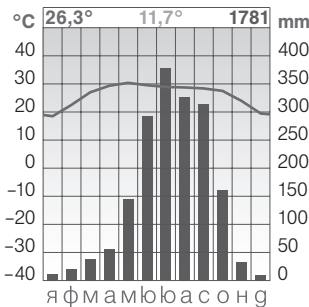
Фиг. 28. Хималаите

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

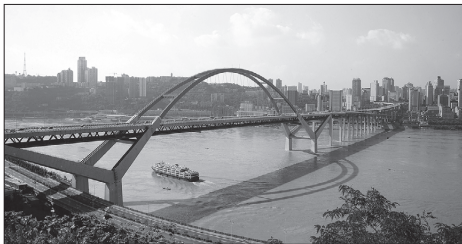
- 1 Нанесете върху контурната карта на с. 20 формите на релефа, които са описани в урока.
- 2 Къде в Азия се добиват нефт и природен газ?

Фиг. 29. Климатични пояси на Азия

Фиг. 30. Субекваториален (мусонен) климат

Фиг. 31. Река Яндзъ

Фиг. 32. Орангутан

КЛИМАТ. ВОДИ. ПРИРОДНИ ЗОНИ

■ КЛИМАТ

Климатът на Азия се формира под влияние на околните океани, топлите и студените океански течения, всички видове въздушни маси, високите планини и мусоните. Големите контрасти в климата се доказват от абсолютните температури – минималната е -68°C (Сибир), максималната е $+53^{\circ}\text{C}$ (Арабски полуостров). Валежите са най-малко в пустините и стигат до 12 000 мм по южното подножие на Хималаите.

Островите в Северния ледовит океан имат *полярен климат*, а северната периферия на континента е в *субполярния климатичен пояс* (фиг. 29). Големи площи се включват в *умерения климатичен пояс*, а земите около Средиземно море – в *субтропичния*. *Тропичният климатичен пояс* обхваща Арабския полуостров. Източните крайбрежия са с мусонен климат – лято с проливни валежи и суха зима (фиг. 30). Климатът в южните полуострови е *субекваториален*, а в малки части от Малайския архипелаг – *екваториален*. *Планинската климатична област* обхваща Хималаите, Тибетската планинска земя и другите високи планини.

■ ВОДИ

Азия е континент на дълги и пълноводни реки, многобройни езера и големи безотточни области. Към Северния ледовит океан тече *река Енисей*, която през зимата замръзва (виж на с. 23). В Тихия океан се вливат *реките Яндзъ* (най-дългата в континента) (фиг. 31) и *Хуанхъ*. На река Яндзъ са построени най-големият язовир и най-мощната ВЕЦ в света. Към Индийския океан се оттичат реките *Ганг*, *Тигър* и *Ефрат*. Водите им се използват за напояване. В Азия се намира най-голямото по площ езеро в света – *Каспийско море*. На изток от него е *езерото Байкал* – най-дълбокото и с най-големи запаси от пресни води в света. В западната част на Азия се намира едно от най-солените езера в света – *Мъртво море*. Островите в Северния ледовит океан и високите части на планините са покрити с ледници.

■ ПРИРОДНИ ЗОНИ

В Азия са разпространени всички природни зони. Районите с горещ и влажен климат в Южна и Югоизточна Азия са заети от *вечнозелени екваториални гори* и от *савани*. Те се обитават от орангутани, тигри, индийски слонове и др. (фиг. 32). Местата със субтропичен климат (Западна Азия, крайбрежието на Средиземно море) са заети от *твърдолистни вечнозелени гори и храсти*. В *тропичните пустини* се срещат едногърби камили. Равнините с умерен климат са покрити с тревиста растителност и се наричат *степи*. На север те преминават в *лесостепи*, а на изток – в *широколистни и смесени гори*. Обширна територия в Азия заема природната зона на *тайгата*, която е съставена от сибирски кедър, смърч, ела, бор и обитавана от амурски тигър, лос, кафява мечка, бобър и др. Най-северните части на континента са заети от *тундрата* – царство на мъхове, лишей, треви и северни елени. Северното крайбрежие и островите в Северния ледовит океан са част от *зоната на полярните пустини*, която се обитават от бялата мечка, моржа и тюлена.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете по климатограмата (фиг. 30) субекваториалния климат.
- 2 Какво е значението на водите в Азия?
- 3 В коя природна зона се среща всеки от видовете: ела, тигър, орангутан, едногърба камила?

НАСЕЛЕНИЕ. ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА. СТОПАНСТВО

■ НАСЕЛЕНИЕ

Азия е най-многолюдният континент на Земята, с население от около 4,4 млрд. д. Рядко заселени са Сибир, пустините и високите планини. С най-голяма гъстота на населението са речните долини и Японските острови. Най-многобройни са представителите на монголоидната раса (фиг. 33) – китайци, корейци, японци и др., които живеят в Централна и Източна Азия. Европейидната раса е представена от индийци, араби, турци и др., които живеят в южните и югозападните части на континента. Християнството се изповядва от населението в Северна Азия и Филипините, будизмът – от народите в Централна, Източна и Югоизточна Азия, а ислямът – в Западна Азия и в Индонезия. Най-разпространената религия на полуостров Индостан е индуизмът. Градовете, в които вярващите ходят на поклонение, се наричат свещени – напр. Мека за мюсюлманите, Йерусалим (фиг. 34). Народите от Азия говорят на китайски, хинди, арабски, турски и други езици. Много хора в Южна Азия нямат достъп до образование и здравеопазване, живеят в мизерия и глад. Азия е родина на коприната, хартията и компаса.

■ ПОЛИТИЧЕСКА КАРТА

Съвременната политическа карта на Азия включва 54 държави, между които най-големи по население са Китай, Индия и Индонезия. Островни държави са Япония, Шри Ланка и др. Повечето страни са републики (Китай, Индия, Турция, Иран и др.). Монархии са Япония, Тайланд, Саудитска Арабия и др.

■ СТОПАНСТВО

Съвременното стопанство на Азия се развива под влияние на големите запаси от полезни изкопаеми, използването на модерна техника и традициите.

Големи количества нефт се добиват на Арабския полуостров, природен газ в Сибир, въглища в Китай и Индия, дървен материал в тайгата. Земеделието е примитивно в повечето страни и модерно в Япония и Република Корея. Традиционни култури са ориз (фиг. 35), пшеница, памук, чай, подправки. На големи площи се отглеждат фъстъци, кафе, захарна тръстика. Отглеждат се овце, птици, камили, елени.

Обработващите стопански дейности са силно развити в страните от Източна Азия, където се произвеждат метали, автомобили, кораби, електроника, текстил. За страните от Централна и Южна Азия е типично производството на платове и на хранителни продукти. В Афганистан, Бангладеш, Лаос и др. стопанството е изостанало.

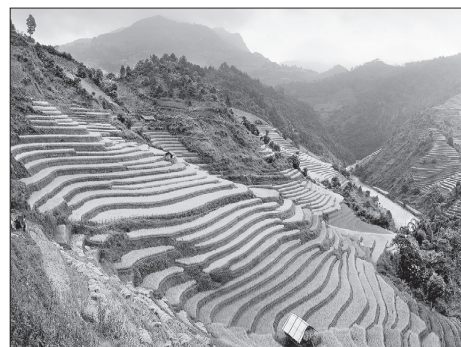
Транспортът в Азия е развит най-добре в крайбрежните райони. Високоскоростни жп линии са изградени в Япония, Република Корея и Китай. Големи морски пристанища са Шанхай, Сингапур и др. Милиони туристи посещават свещените градове, Великата китайска стена, Тадж Махал (фиг. 36), Истанбул и др.

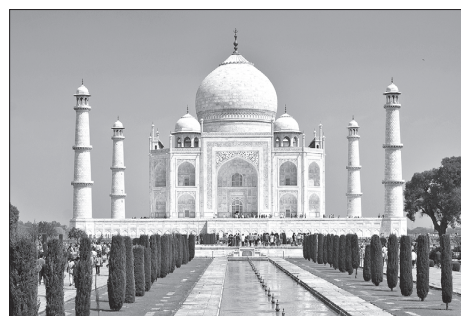
Фиг. 33. По-голямата част от населението на Азия е от монголоидната раса.

Фиг. 34. Йерусалим е свещен град за християни, мюсюлмани и юдеи.

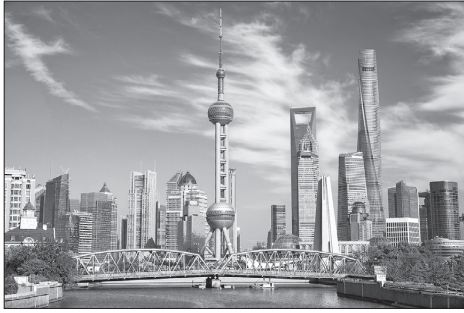
Фиг. 35. Отглеждане на ориз

Фиг. 36. Тадж Махал в Индия

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете особеностите на населението на Азия.
- 2 Кои са най-големите държави в Азия по площ и население?
- 3 Какво се произвежда и отглежда в Азия?

Фиг. 37. Шанхай

Фиг. 38. Япония е най-големият производител на автомобили в света.

Фиг. 39. Истанбул

Фиг. 40. Сеул

СТРАНИ В АЗИЯ

■ КИТАЙ

Китай е страна в Източна и Централна Азия, с излаз на Тихия океан и площ от 9,6 млн. кв. км. В нея има високи планини и обширни равнини, разполага с огромни запаси на горива, руди, води и дървесина. Населението на Китай е най-голямото в света – 1,4 млрд. души. Столица на страната е Пекин, а най-голям град – Шанхай (фиг. 37). Добиват се всички видове полезни изкопаеми, отглеждат се ориз, пшеница, царевича, чай и др. Произвеждат се стомана, кораби, автомобили, самолети, електроника и електротехника. Железопътната и шосейната мрежа са с голяма гъстота по крайбрежието и с малка във вътрешността на страната. Милиони туристи посещават Великата китайска стена.

■ ЯПОНИЯ

Япония, с площ 378 хил. кв. км., е разположена на Японските острови. Релефът ѝ е предимно планински, с много вулкани и чести земетресения. Страната не притежава големи запаси от полезни изкопаеми. Горите заемат около 60% от територията ѝ. Населението на Япония е 127 млн. души, с голям брой образовани хора и градски жители. Столица на страната е Токио. Япония е високоразвита икономическа страна, с модерно земеделие. Наред с производството на метали, автомобили (фиг. 38), кораби и др. се развиват и традиционни дейности – производство на порцеланови изделия, копринени платове и др. Япония е известна с високоскоростните си влакове (до 300 км/ч), и големите си пристанища.

■ ТУРЦИЯ

Турция е разположена на два континента Азия (полуостров Мала Азия) и Европа. Има излаз на Черно, Мраморно, Егейско и Средиземно море. Площта ѝ е 783 хил. кв. км. Страната разполага с находища на злато, въглища, нефт, сяр и др. В Турция живеят 80 млн. д. Почти цялото население изповядва исляма. Столица на страната е Анкара, а най-голям град – Истанбул (фиг. 39). Турция е голям производител на смокини, лешници, цитруси, маслини и др., на текстил и облекло, на камиони, автомобили и кораби. Много туристи посещават курортите на Егейско и Средиземно море (Кушадасъ, Анталия и др.), културните паметници на древните култури (Ефес, Троя, Пергамон). Тук са две от чудесата на античния свят – Мавзолеят в Халикарнас и Храмът на Артемида в Ефес.

■ РЕПУБЛИКА КОРЕЯ

Република Корея е разположена в южната част на Корейския полуостров, на площ 100 хил. кв. км. Територията ѝ е предимно нископланинска, с много пълноводни реки и с широколистни гори. В страната живеят 51 млн. души. Столицата е Сеул (фиг. 40). От добивните дейности силно развити са отглеждането на ориз, сладки картофи, тютюн, зеленчуци. Република Корея е голям производител на стомана, автомобили, кораби, електротехнически продукти, текстил. Има модерни пътища и високоскоростни влакове.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Кое е общото за Китай, Япония и Република Корея?
- 2 Направете характеристика на Турция.
- 3 Кое е особеното за географското положение на всяка от страните?

АВСТРАЛИЯ И ОКЕАНИЯ

■ АВСТРАЛИЯ

Географско положение, големина, граници и брегове. Австралия е разположена изцяло в Южното и Източното полукълбо. Граници на запад с Индийския океан, а на изток – с Тихия океан (виж картата на с. 24). Австралия е най-малкият континент. Заема площ от 7,6 млн. кв. км. Има слабо разчленена брегова линия. На север са *заливът Карпентерия* и *полуостров Йорк*. На юг са широко отвореният *Голям австралийски залив* и *остров Тасмания*. Източният бряг е стръмен и край него е *Големият бариерен риф* – най-голямата коралова система в света. Изследователи с голям принос за откриването и изучаването на Австралия са *Абел Тасман* и *Джеймс Кук*.

Природа. Австралия е нисък континент. В западната ѝ част са разположени *пустинята Виктория* и *Големата пясъчна пустиня*, а в източната се издига *Големата вододелна планина* (2230 м). В страната са открити находища на въглища, нефт, желязни и алуминиеви руди, платина, злато и диаманти. По-голямата част от Австралия се включва в тропичния климатичен пояс (горещ и сух). Повече от половината територия на континента е безотточна. Най-пълноводна е *река Мъри*, а най-голямо езеро е *Еър*. Австралия е царството на евкалипта, тревното дърво, на тасманийския дявол, ехидната, птичечовката, кенгуруто (фиг. 41), коалата.

Население. Австралия е най-малкият по население (23 млн. души) и най-рядко заселеният континент (3 д./кв. км). Местно население са аборигените, които принадлежат към негроидната раса. Сега над 90% от населението на Австралия е с европейден произход. Милионни градове са Сидни (фиг. 42) и Мелбърн.

Австралийски съюз. Австралийският съюз е единствената държава, заемаща цял континент. Страната е парламентарна монархия. Столица е Канбера. Австралийският съюз е сред първите 15 страни в света по степен на икономическо развитие. Развити са въгледобивът и рудодобивът, отглеждането на овце, на зърнени култури – пшеница и др., производството на черни и цветни метали, на автомобили, нефтопродукти и др.

■ ОКЕАНИЯ

Океания обхваща над 10 000 острова в централната и западната част на Тихия океан с обща площ около 1,26 млн. кв. км. Поделена се на *Меланезия* (*черни острови* – Нова Гвинея, Нова Каледония и др.), *Микронезия* (*малки острови* – Мариански, Каролински и др.) и *Полинезия* (*много острови* – Хавайски и др.). Климатът на повечето острови е горещ и влажен. Заети са от влажни тропични гори, които се обитават от птицата лира, птицата киви и др.

В Океания живеят над 10 млн. д. Местни жители на Нова Зеландия са маорите, а на Нова Гвинея – папуасите (фиг. 43). В региона има 16 държави, между които най-големи по площ и население са монархиите Папуа – Нова Гвинея и Нова Зеландия.

Най-развити стопански дейности са земеделието (кокосови палми, банани, кафе и др.), риболовът и туризмът.

Фиг. 41. Кенгуру

Фиг. 42. Сидни

Фиг. 43. Папуас в традиционно облекло

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Опишете географското положение, границите и бреговете на Австралия.
- 2 Опишете населението и стопанството на Австралийския съюз.
- 3 Нанесете върху контурната карта на с. 20 обектите, описани в урока.

Фиг. 45. Географско положение на океаните

Фиг. 46. Морски транспорт

Фиг. 47. Морж

ОКЕАНИТЕ НА ЗЕМЯТА

■ ТИХИ ОКЕАН

Тихият океан е разположен между пет континента – Азия, Австралия, Антарктида, Северна и Южна Америка (фиг. 45). Той е най-големият (179 млн. кв. км.) и най-дълбокият на Земята (11 022 м), най-старият по възраст, с най-много морета и острови (около 10 000). По-голямата част на океана е в екваториалния и в тропичните пояси и затова е най-топлият. В централните части господстват пасатите, често се проявяват тайфуни и цунами. Големи течения са топлото Курошио и студеното Калифорнийско. Фауната включва около 100 000 вида, 2800 от които са риби. Тихият океан се пресича от важни морски пътища.

■ АТЛАНТИЧЕСКИ ОКЕАН

Атлантическият океан е разположен между пет континента – Северна и Южна Америка на запад, Европа и Африка на изток и Антарктида на юг (фиг. 45). Площта му е 92 млн. кв. км, а максималната дълбочина – 8742 м. Негови големи заливи са Бискайският и Мексиканският, острови – Британски, Исландия, Куба и др. В областта на тропиците се зараждат урагани. Основни океански течения са студените Лабрадорско и Канарско и топлите Бразилско и Гълфстрийм. В Атлантическия океан са известни около 200 000 вида растения и животни. Той е икономически най-усвоеният океан (фиг. 46).

■ ИНДИЙСКИ ОКЕАН

Индийският океан се простира между 4 континента – Азия, Африка, Австралия и Антарктида, върху 76 млн. кв. км (фиг. 45). Максималната му дълбочина е 7729 м. По-големи морета са Червено и Арабско, а заливи – Персийски и Бенгалски. В океана има много коралови острови – образувани от корали в плитки води (Малдивските и др.). По-голямата част от Индийския океан е в тропичния и умерения климатичен пояс. Над океана духат мусони, които образуват топлото Сомалийско течение. Водите са богати на водорасли и се обитават от летящи риби, акули и др.

■ СЕВЕРЕН ЛЕДОВИТ ОКЕАН

Северният ледовит океан е разположен между три континента – Северна Америка, Европа и Азия (фиг. 45). Той е най-малкият по площ (14,6 млн. кв. км.) и с максимална дълбочина 5527 м. Изпълнен е с много острови – Шпицберген, Северна земя и др., с които образува северната полярна област *Арктика*. Заледените пространства са изследвани от **Робърт Пири**, който през 1909 г. с няколко души достига Северния полюс. Океанът е скован от лед почти през цялата година. Крайбрежните води изобилстват от тюлени, моржове (фиг. 47) и др.

В океаните се осъществява голяма част от улова на риба, добива на сол, нефт и природен газ. Развиват се морският транспорт, търговията и туризмът.

ВЪПРОСИ И ЗАДАЧИ

- 1 Сравнете четирите океана.
- 2 Какво е значението на океаните?

ТЕСТОВЕ ЗА САМОПРОВЕРКА

ЮЖНА АМЕРИКА

1. ЮЖНА АМЕРИКА Е РАЗПОЛОЖЕНА НАЙ-БЛИЗО ДО:

- А) Австралия
- Б) Европа
- В) Северна Америка

2. ЮЖНА АМЕРИКА Е ИЗСЛЕДВАНА ОТ:

- А) Христофор Колумб, Джеймс Кук
- Б) Фернандо Магелан, Америго Веспучи
- В) Вашку да Гама, Христофор Колумб

3. НАЙ-ВИСОКА ПЛАНИНА В ЮЖНА АМЕРИКА Е:

- А) Анди
- Б) Апалачи
- В) Килиманджаро

4. ЗА КОЯ ЕДРА ФОРМА НА РЕЛЕФА В ЮЖНА АМЕРИКА СЕ ОТНАСЯ ОПИСАНИЕТО: „РАЗПОЛОЖЕНА Е В СРЕДНАТА ЧАСТ НА КОНТИНЕНТА И Е НАЙ-ГОЛЯМАТА НА ЗЕМЯТА.“?

- А) Лаплатската низина
- Б) Амазонската низина
- В) Атакама

5. КОЯ ПУСТИНЯ СЕ НАМИРА В ЮЖНА АМЕРИКА?

- А) Сахара
- Б) Атакама
- В) Намиб

6. НАЙ-СУХОТО МЯСТО В ЮЖНА АМЕРИКА Е:

- А) Амазонската низина
- Б) Атакама
- В) Анди

7. КОЙ КЛИМАТИЧЕН ПОЯС НЕ Е ТИПИЧЕН ЗА ЮЖНА АМЕРИКА?

- А) субекваториален
- Б) полярен
- В) тропичен

8. В КОЙ РЕД ВСИЧКИ ГЕОГРАФСКИ ОБЕКТИ СЕ НАМИРАТ В ЮЖНА АМЕРИКА?

- А) Замбези, Танганика, Чад
- Б) Парана, Виктория, Игуасу
- В) Ориноко, Титикака, Амазонка

9. КОЯ ПРИРОДНА ОБЛАСТ ОБИТАВАТ ЛАМАТА И ОРЕЛЪТ КОНДОР?

- А) планинската
- Б) пампата
- В) екваториалните гори

10. ГЪСТОТАТА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЮЖНА АМЕРИКА Е НАЙ-ГОЛЯМА:

- А) по Атлантическото крайбрежие
- Б) в Амазонската низина
- В) в Андите

11. МЕСТНО НАСЕЛЕНИЕ В ЮЖНА АМЕРИКА СА:

- А) метисите
- Б) индианците
- В) мулатите

12. НАЙ-ГОЛЯМА ПО ПЛОЩ ДЪРЖАВА В ЮЖНА АМЕРИКА Е:

- А) Перу
- Б) Аржентина
- В) Бразилия

13. КОЯ ДВОЙКА „ДЪРЖАВА – СТОЛИЦА“ Е ВЯРНА?

- А) Чили – Буенос Айрес
- Б) Аржентина – Сантяго
- В) Бразилия – Бразилия

14. КЪДЕ В ЮЖНА АМЕРИКА Е СИЛНО РАЗВИТ ДОБИВЪТ НА НЕФТ?

- А) Чили и Суринам
- Б) Боливия и Парагвай
- В) Венесуела и Еквадор

15. КОИ СТРАНИ В ЮЖНА АМЕРИКА ИМАТ НАЙ-РАЗВИТО СТОПАНСТВО?

- А) Перу и Бразилия
- Б) Чили и Аржентина
- В) Бразилия и Аржентина

16. ЗА КОЯ СТРАНА В ЮЖНА АМЕРИКА СЕ ОТНАСЯ ОПИСАНИЕТО: „РАЗПОЛОЖЕНА Е В ЮГОИЗТОЧНАТА ЧАСТ НА КОНТИНЕНТА. НЕЙНА СТОЛИЦА Е БУЕНОС АЙРЕС.“?

- А) Перу
- Б) Чили
- В) Аржентина

СЕВЕРНА АМЕРИКА

17. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ СЕ ОТНАСЯ ЗА ГЕОГРАФСКОТО ПОЛОЖЕНИЕ НА СЕВЕРНА АМЕРИКА?

- А) Разположена е в Южното полукълбо.
- Б) Пресича се от Екватора.
- В) Простира се изцяло в Западното полукълбо.

18. КОЕ ПОНЯТИЕ ОБЕДИНЯВА АЛЯСКА, ФЛОРИДА И КАЛИФОРНИЯ?

- А) полуостров
- Б) залив
- В) остров

19. ВИТУС БЕРИНГ ОТКРИВА:

- А) планински връх
- Б) проток
- В) най-големия остров

20. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ СЕ ОТНАСЯ ЗА КОРДИЛЕРИТЕ?

- А) Простират се в източната част на континента.
- Б) Заемат остров Гренландия.
- В) Най-високият им връх е Денали.

21. КОЯ ДВОЙКА „ПОЛЕЗНИ ИЗКОПАЕМИ—НАХОДИЩА“ В СЕВЕРНА АМЕРИКА Е ВЯРНА?

- А) въглища – Апалачи
- Б) природен газ – Кордилери
- В) никелова руда – Мисисипска низина

22. КОЙ ФАКТОР ВЛИЯЕ ВЪРХУ КЛИМАТА ПО ИЗТОЧНОТО КРАЙБРЕЖИЕ?

- А) Кордилери
- Б) Атлантически океан
- В) екваториални въздушни маси

23. ЗА КОЙ КЛИМАТИЧЕН ПОЯС В СЕВЕРНА АМЕРИКА СЕ ОТНАСЯ ХАРАКТЕРИСТИКАТА: „ПРЕХОДЕН КЛИМАТИЧЕН ПОЯС МЕЖДУ УМЕРЕНИЯ И ПОЛЯРНИЯ, СЪС СТУДЕНА ЗИМА И КРАТКО, ПРОХЛАДНО ЛЯТО.“?

- А) субтропичен
- Б) субполярен
- В) субекваториален

24. КОЯ РЕКА И КОЙ ВОДОПАД СЕ НАМИРАТ В СЕВЕРНА АМЕРИКА?

- А) Колорадо и Анхел
- Б) Мисисипи и Ниагарски
- В) Макензи и Виктория

25. В КОЯ ПРИРОДНА ЗОНА СЕ СРЕЩАТ БИЗОНИ?

- А) тундрата
- Б) тайгата
- В) прериите

26. КАКВА Е РАСТИТЕЛНОСТТА В ТАЙГАТА?

- А) широколистни гори
- Б) лишей и мъхове
- В) иглолистни гори

27. КОЯ ЧАСТ НА СЕВЕРНА АМЕРИКА Е НАЙ-ГЪСТО НАСЕЛЕНА?

- А) Кордилерите
- Б) полуостров Аляска
- В) Атлантическото крайбрежие

28. КОИ СА ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ В СЕВЕРНА АМЕРИКА?

- А) мулати и метиси
- Б) индианци и ескимоси
- В) англичани и испанци

29. НАЙ-ГОЛЯМА ПО ПЛОЩ ДЪРЖАВА В СЕВЕРНА АМЕРИКА Е:

- А) САЩ
- Б) Канада
- В) Мексико

30. КОЯ ДВОЙКА „ДЪРЖАВА – СТОЛИЦА“ Е ВЯРНА?

- А) Мексико – Мексико

- Б) САЩ – Ню Йорк
- В) Канада – Ванкувър

31. СТОПАНСТВОТО НА СЕВЕРНА АМЕРИКА Е:

- А) високо развито
- Б) слабо развито
- В) средно развито

32. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ СЕ ОТНАСЯ ЗА САЩ?

- А) Заема 20 млн. кв. км.
- Б) Голям производител на машини.
- В) Държавата е монархия.

33. ЗА КОЯ СТРАНА В СЕВЕРНА АМЕРИКА СЕ ОТНАСЯ ОПИСАНИЕТО: „РАЗПОЛОЖЕНА Е В СЕВЕРНАТА ЧАСТ НА КОНТИНЕНТА И НЕЙНА СТОЛИЦА Е ОТАВА.“?

- А) САЩ
- Б) Канада
- В) Мексико

АЗИЯ

34. АЗИЯ Е КОНТИНЕНТЪТ:

- А) с най-малка площ
- Б) с най-голяма площ
- В) най-отдалечен от другите континенти

35. КОЙ ПЪТЕШЕСТВЕНИК ИМА ГОЛЯМ ПРИНОС ЗА ОПОЗНАВАНЕТО НА АЗИЯ?

- А) Дейвид Ливингстън
- Б) Вашку да Гама
- В) Марко Поло

36. КОЙ ПОЛУОСТРОВ СЕ НАМИРА В ЮЖНАТА ЧАСТ НА АЗИЯ?

- А) Камчатка
- Б) Индостан
- В) Таймир

37. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ СЕ ОТНАСЯ ЗА РЕЛЕФА НА АЗИЯ?

- А) висок континент с разнообразен релеф
- Б) нисък континент с разнообразен релеф
- В) висок континент с низинен релеф

38. КОЯ РАВНИНА В АЗИЯ СЕ НАМИРА В ИЗТОЧНАТА ЧАСТ НА КОНТИНЕНТА?

- А) Западносибирска
- Б) Месопотамска
- В) Голямата китайска

39. В КОЙ КЛИМАТИЧЕН ПОЯС Е ИЗМЕРЕНА НАЙ-ВИСОКАТА ТЕМПЕРАТУРА В АЗИЯ?

- А) субполярен
- Б) тропичен
- В) субекваториален

40. КОЯ ДВОЙКА „ЕЗЕРО – ХАРАКТЕРИСТИКА“ Е ВЯРНА?

- А) Мъртво море – най-голямото по площ в света
- Б) Каспийско море – най-соленото в света
- В) Байкал – най-дълбокото в света

41. ЗА КОЯ ПРИРОДНА ЗОНА В АЗИЯ СЕ ОТНАСЯ ОПИСАНИЕТО: „РАЗПОЛОЖЕНА Е НА СЕВЕР ОТ ТАЙГАТА, КЛИМАТЪТ Е СУБПОЛЯРЕН, А ПОЧВАТА ВЕЧНОЗАМРЪЗНАЛА. ЗАЕТА ОТ МЪХОВЕ, ЛИШЕИ И ТРЕВИ. ОБИТАТЕЛИ НА ЗОНАТА СА СЕВЕРНИТЕ ЕЛЕНИ.“?

- А) полярни пустини
- Б) савана
- В) тундра

42. КОЯ ХАРАКТЕРИСТИКА СЕ ОТНАСЯ ЗА НАСЕЛЕНИЕТО НА АЗИЯ?

- А) над 4 милиарда души.
- Б) бързо намалява.
- В) равномерно разпределено

43. КОЯ ДВОЙКА „РЕЛИГИЯ – МЯСТО НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ“ Е ВЯРНА?

- А) будизъм – Западна Азия
- Б) ислям – Арабски полуостров
- В) индуизъм – Северна Азия

44. КОИ ГРАДОВЕ В АЗИЯ СА СВЕЩЕНИ?

- А) Йерусалим и Истанбул
- Б) Мека и Йерусалим
- В) Мека и Багдад

45. КОЯ ДЪРЖАВА В АЗИЯ Е ОСТРОВНА И МОНАРХИЯ?

- А) Индия
- Б) Република Корея
- В) Япония

46. КЪДЕ В АЗИЯ Е НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ДОБИВ НА НЕФТ?

- А) в Хималаите
- Б) на Арабския полуостров
- В) в Корейския полуостров

47. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ ЗА КИТАЙ Е ВЯРНО?

- А) Няма излаз на море.
- Б) Бедна на полезни изкопаеми.
- В) Най-голямата по население страна в света.

48. ЗА КОЯ СТРАНА В АЗИЯ СЕ ОТНАСЯ ОПИСАНИЕТО: „ЗАЕМА ЮЖНАТА ЧАСТ НА ПОЛУОСТРОВ, С ПРЕОБЛАДАВАЩО ПЛАНИНСКИ РЕЛЕФ, ИМА НАСЕЛЕНИЕ ОТ 50 МЛН. Д. И СТОЛИЦАТА Й Е СЕУЛ.“?

- А) Република Корея
- Б) Турция
- В) Япония

49. КОЯ СТРАНА В АЗИЯ ЗАЕМА МАЛКА ЧАСТ ОТ ЕВРОПА?

- А) Китай
- Б) Турция
- В) Република Корея

АВСТРАЛИЯ. ОКЕАНИЯ

50. В КОИ ПОЛУКЪЛБА Е РАЗПОЛОЖЕНА АВСТРАЛИЯ?

- А) Северно и Източно
- Б) Южно и Северно
- В) Източно и Южно

51. КОИ ИЗСЛЕДОВАТЕЛИ ИМАТ ГОЛЯМ ПРИНОС ЗА ОПОЗНАВАНЕТО И ИЗУЧАВАНЕТО НА АВСТРАЛИЯ?

- А) Христофор Колумб и Вашку да Гама
- Б) Абел Тасман и Джеймс Кук
- В) Фадей Белингсхаузен и Михаил Лазарев

52. КРАЙ КОЕ КРАЙБРЕЖИЕ НА КОНТИНЕНТА АВСТРАЛИЯ Е РАЗПОЛОЖЕН ГОЛЕМИЯТ БАРИЕРЕН РИФ?

- А) Южното
- Б) североизточното
- В) западното

53. КОЯ ПУСТИНЯ СЕ НАМИРА В АВСТРАЛИЯ?

- А) Сахара
- Б) Гоби
- В) Голямата пясъчна пустиня

54. КЛИМАТЪТ В ПО-ГОЛЯМАТА ЧАСТ НА АВСТРАЛИЯ Е:

- А) сух и студен
- Б) с два сезона
- В) сух и горещ

55. МЪРИ В АВСТРАЛИЯ Е НАИМЕНОВАНИЕТО НА:

- А) пустиня
- Б) планина
- В) река

56. КОЕ Е НАЙ-ГОЛЯМОТО ЕЗЕРО В АВСТРАЛИЯ?

- А) Мъртво море
- Б) Еър
- В) Голямо солено езеро

57. КОЕ ЖИВОТНО ОБИТАВА САМО АВСТРАЛИЯ?

- А) камила
- Б) лисица
- В) кенгуру

58. КОЯ ОТ ХАРАКТЕРИСТИКИТЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО НА АВСТРАЛИЯ Е ВЯРНА?

- А) Местното население са индианци.
- Б) Местното население са аборигените.
- В) 90% от населението живее в села.

59. КОЕ ТВЪРДЕНИЕ ЗА СТОПАНСТВОТО НА АВСТРАЛИЯ Е ГРЕШНО?

- А) Силно развито стопанство.
- Б) Слабо развито стопанство.
- В) Голям износител на вълна.

60. АВСТРАЛИЙСКИЯТ СЪЮЗ Е ЕДИНСТВЕНАТА ДЪРЖАВА В СВЕТА, РАЗПОЛОЖЕНА ВЪРХУ:

- А) един континент
- Б) два континента
- В) архипелаг

61. В КОЙ ОКЕАН СА РАЗПОЛОЖЕНИ ОСТРОВИТЕ ОТ ОКЕАНИЯ?

- А) в Атлантическия
- Б) в Северния ледовит
- В) в Тихия

62. ОСТРОВИТЕ В ОКЕАНИЯ СЕ ПОДЕЛЯТ НА СЛЕДНИТЕ ГРУПИ:

- А) Нова Зеландия, Нова Гвинея, Хавайски
- Б) Меланезия, Микронезия, Полинезия
- В) Нова Зеландия, Меланезия, Бахами

63. КАК СЕ НАРИЧА МЕСТНОТО НАСЕЛЕНИЕ В ОКЕАНИЯ?

- А) маори и папуаси
- Б) папуаси и индианци
- В) индианци и маори

64. КОИ СТОПАНСКИ ДЕЙНОСТИ СА НАЙ-РАЗВИТИ В ОКЕАНИЯ?

- А) добиващи
- Б) обработващи
- В) обслужващи

ОКЕАНИТЕ НА ЗЕМЯТА

65. КОЙ Е НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ПО ПЛОЩ И НАЙ-СТАРИЯТ ПО ВЪЗРАСТ ОКЕАН НА ЗЕМЯТА?

- А) Атлантическият
- Б) Индийският
- В) Тихият

66. В КОЙ ОКЕАН Е ТОПЛОТО ТЕЧЕНИЕ ГЪЛФСТРИЙМ?

- А) в Тихия
- Б) в Атлантическия
- В) в Северния ледовит

67. КОЙ ОКЕАН ГРАНИЧИ С ЧЕТИРИ КОНТИНЕНТА?

- А) Тихият
- Б) Атлантическият
- В) Индийският

68. ВОДИТЕ НА КОЙ ОКЕАН СА ПОКРИТИ ПОЧТИ ИЗЦЯЛО С ЛЕД?

- А) на Индийския
- Б) на Атлантическия
- В) на Северния ледовит

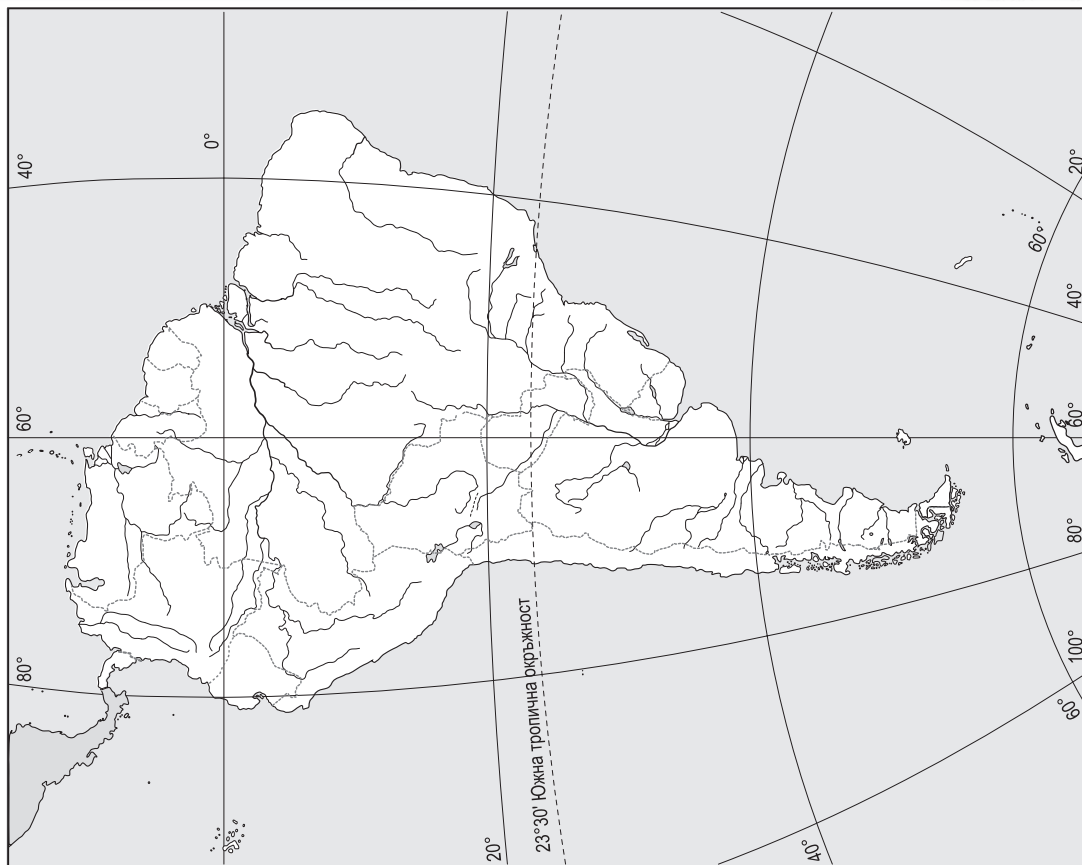
ОТГОВОРИ НА ТЕСТОВЕТЕ ЗА САМОПРОВЕРКА

- 1. – В; 2. – Б; 3. – А; 4. – Б; 5. – Б; 6. – Б; 7. – Б; 8. – В; 9. – А;
- 10. – А; 11. – Б; 12. – В; 13. – В; 14. – В; 15. – В; 16. – В;
- 17. – В; 18. – А; 19. – Б; 20. – В; 21. – А; 22. – Б; 23. – Б;
- 24. – Б; 25. – В; 26. – В; 27. – В; 28. – Б; 29. – Б; 30. – А;
- 31. – А; 32. – Б; 33. – Б; 34. – Б; 35. – В; 36. – Б; 37. – А;

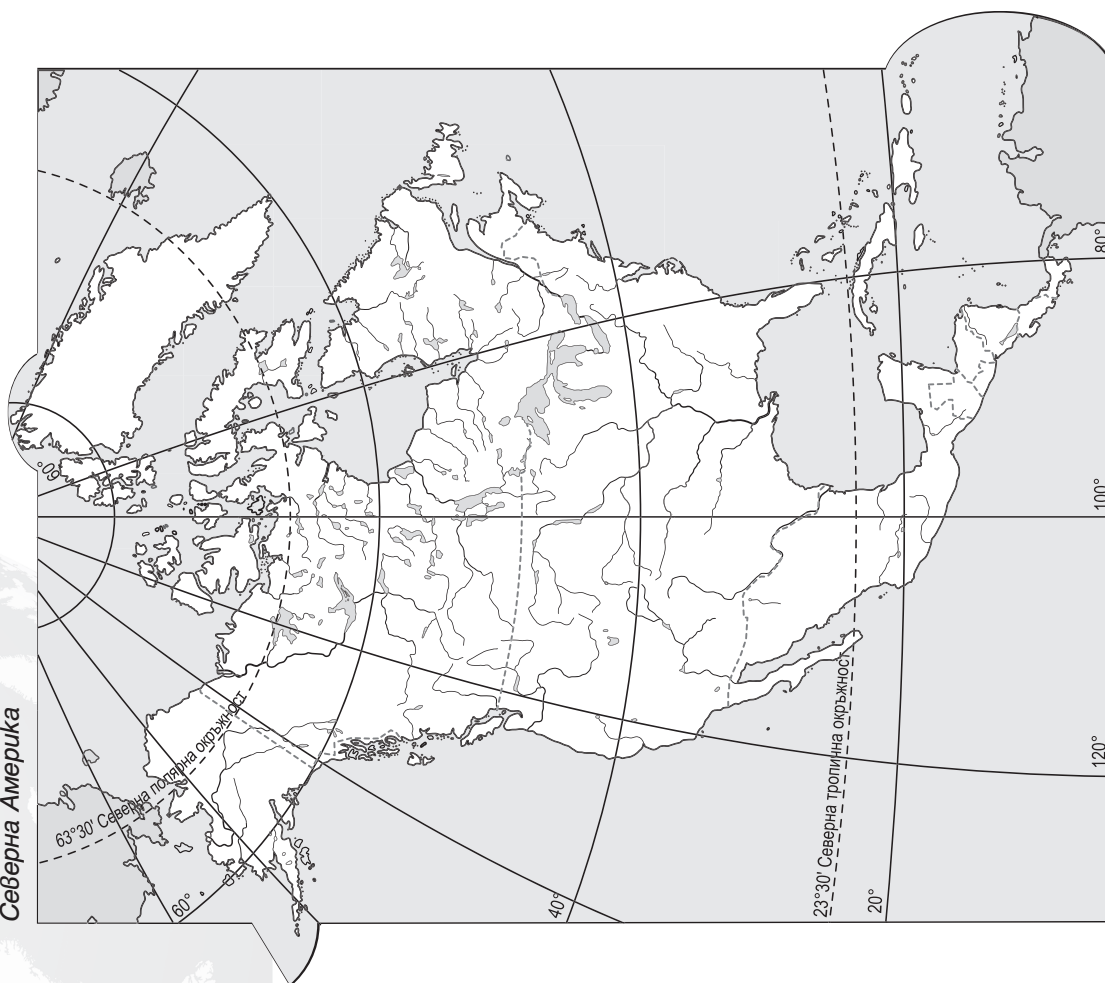
- 38. – В; 39. – Б; 40. – В; 41. – В; 42. – А; 43. – Б; 44. – Б;
- 45. – В; 46. – Б; 47. – В; 48. – А; 49. – Б; 50. – В; 51. – Б;
- 52. – Б; 53. – В; 54. – В; 55. – В; 56. – Б; 57. – В; 58. – Б;
- 59. – Б; 60. – А; 61. – В; 62. – Б; 63. – А; 64. – А; 65. – В;
- 66. – Б; 67. – В; 68. – В.

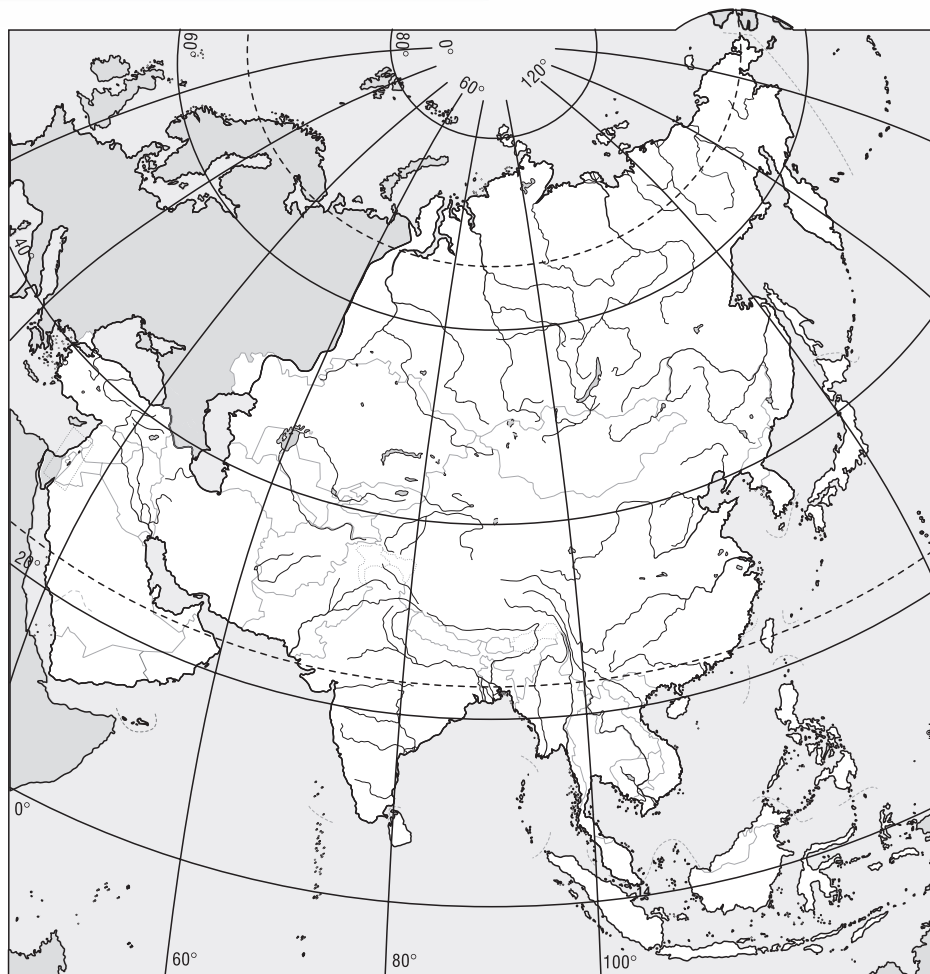

Южна Америка

Северна Америка

Азия

Австралия